

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII
Международная научная конференция студентов и молодых
ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International
Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE
BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

- Not to feel worried of having to ask a teacher in English.
- To appreciate English more as a valid language in school and for different purposes in order to communicate, learn, sing, play, enjoy...

Physical education is not just for fun: children learn by doing physical activities. It has been proven that the earlier pupils start learning English, the easier it will be. However, it is possible to combine the two and get a better grasp of the language in a fun way.

We believe that the greatest secret when it comes to helping pupils flourish while learning English is a determination to keep the spirit of creativity and playful learning alive and active. Although we cannot know the jobs that many of our students will have in the future, we believe that they will know how to face whatever comes their way, if equipped with the necessary tools and a level of English that will make it easier for them to cope in the world. Above all, we would like them to become fulfilled and happy people. To achieve this, we encourage pupils to be free to explore, imagine, observe, try again when they make mistakes, and continue to be curious about life.

Moreover, since the learning objectives were accomplished, it is fair to say that the teaching objectives were also achieved. The first teaching objective was to teach English oracy skills throughout the physical activities performed in PE sessions, and this was done through the implementation of activities in which the students had to orally understand and produce commands related to Physical Education. In this respect, the second teaching objective which was to design English lessons based on oracy components was also achieved now that every lesson implemented was based on oracy skills. In addition, as mentioned before, students could produce and understand commands in English. Therefore, it can also be said that the third teaching objective which was to promote English language performance through oracy development, was reached as well.

Even though the learning and teaching objectives were fulfilled, it is also important to highlight that this was a challenging process. It is therefore advisable for pre-service teachers who want to implement a classroom project similar to this one, to review strategies for both keeping discipline in the classroom and for promoting learners' engagement since students (at least from our own experience and for this particular population) tend to easily get distracted while dealing with physical activities.

Literature

1. Demir E., Toplu A. B. Is Teaching English to Young Learners through Interactive Storytelling More Effective than Digital Storytelling? 1 - 2021 (209-222).
2. Peters, R. S. (1966) Ethics in education. London: Allen & Unwin Ltd. 1966. 159 p. Hardman, K., Marshall, J. 'The State and Status of Physical Education in Schools in International Context', European Physical Education Review 6: 2000. P. 203–229
3. Asher, J. J. Language Learning through Action, USA. 2009 Rącz, B. Il movimento e il gioco nell'apprendimento/insegnamento delle lingue straniere in educazione inclusiva (doctoral thesis). Università di Roma, Foro Italico. 2015.

УДК 81

**МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯДАҒЫ КӘСІБИ АУДАРМАШЫЛАР
ҮШІН МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІНІҢ МАҢЫЗЫ**

Шекеров Бакытжан Таирович

8614430@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Халықаралық қатынастар факультеті,
Шығыстану кафедрасы, 1 курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Бейсембаева С.Т.

Қазіргі уақытта халықаралық ынтымақтастық үнемі кеңейіп келеді және бұл тиімді мәдениетаралық байланысты қамтамасыз ете алатын кәсіби аудармашыларға деген қажеттіліктің артуына әкелуде. Алайда, кәсіби аударма тек бір тілден екінші тілге сөз алмасумен шектелмейді. Аударманың сапасы мен Мәдениетаралық коммуникацияның тиімділігіне әсер ететін маңызды фактор аудармашының мәдени құзыреттілігі болып табылады.

Бұл ғылыми баяндаманың мақсаты мәдениетаралық коммуникация және жазбаша аударма контекстінде кәсіби аудармашылар үшін мәдени құзыреттіліктің маңыздылығын зерттеу болып табылады. Баяндама мәдени құзыреттілікті оқытудың негізгі принциптері мен әдістерін анықтауға, оның аударма сапасына әсерін бағалауға және мәдени құзыреттіліктің мәдениетаралық өзара әрекеттесудің тиімділігіне қалай әсер ететінін анықтауды қамтиды.

Мәдениетаралық құзыреттілік-бұл адамның немесе жалпы қоғамның құндылықтарын, дәстүрлері мен мінез-құлық нормаларын ескере отырып, басқа мәдени ортадағы адамдармен өзара әрекеттесу және тиімді қарым-қатынас жасау қабілеті. Бұл сонымен қатар мәдениеттердің алуан түрлілігіне құрметпен қарауды, олардың тең құқығын мойындауды және кемсітушіліктен аулақ болуды білдіреді. Мәдениетаралық құзыреттілік мәдени айырмашылықтарды білуді ғана емес, сонымен бірге бұл ақпаратты басқа мәдени топтардың өкілдерімен өзара түсіністік пен нәтижелі ынтымақтастыққа қол жеткізу үшін қолдана білуді де қамтиды. Бұл тұрғыда әлеуметтанушылар мен мәдениеттанушыларға арналған оқулықтарда мәдениетаралық құзыреттілікті әртүрлі мәдени топтар үйлесімді және өзара сыйластықта бірге өмір сүретін және жұмыс істейтін көпмәдениетті қоғам құрудың негізгі аспектісі деп түсіндіреді [1, 236 б.].

Мәдени құзыреттілік - аудармашының әртүрлі елдер мен аймақтардың мәдени ерекшеліктерін түсіну және мәтіндерді аудару кезінде оларды тиісті түрде ескеру қабілеті. Мәдени құзыреттілік белгілі бір тілде аударма орындалатын елдердің салт-дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын, өмір салтын, сондай-ақ әлеуметтік-экономикалық жағдайларын білуді қамтиды.

Мәдениет пен қоғамның санасындағы ойлау ерекшеліктерінің алуан түрлілігіне бірнеше анықтама беруге болады. Адамдардың қалай өмір сүретінін, қалай ойлайтынын, қалай әрекет ететінін және өзін қалай ұстайтынын мәдениет арқылы анықтауға болады. Демек, мәдениет адам өмірінің барлық салаларын қамтиды: діни, әлеуметтік, сөзбе-сөз, ғылыми, білім және білім. Оған адамдардың қалауы, әдет-ғұрыптары мен дәстүрлері кіреді. Сонымен қатар, ол сол қоғамға тән тенденциялары мен ерекшеліктерін сипаттайды. Жеке-жеке ол әр адамды, оның әртүрлі жағдайларда қалай әрекет ететінін, басқалармен қалай ойлайтынын және қарым-қатынас жасайтынын анықтайды.

Діни тұрғыдан алғанда, мәдениет адамдардың сенімін білдіреді. Әлеуметтік тұрғыдан бұл адамдардың бір-бірімен қалай қарым-қатынас құратынын және қарым-қатынас дамыйтынын көрсетеді. Ғылыми тұрғыдан алғанда, мәдениет белгілі бір адамдар тобы

құратын, құрастыратын және дамытатын ғылыми өнертабыстарды білдіреді. Сонымен қатар жеке мінез-құлықты көрсететін таным мен құндылықтардың жан-жақты әдісін көрсетеді.

Әдетте, мәдениет - бұл барлық адамдар өздерінің тәжірибелері арқылы құратын қоғамдастықтың үлкен бөлігі. Мәдениетте барлық адамдарға ортақ белгілі бір элементтер бар, мысалы, тілдік сәлемдесу. Мәдениет - бұл болашақ ұрпаққа сіңіру және беру қабілетіне негізделген адамдардың білімі, сенімдері мен көзқарастарының жиынтығы. Мәдениет-бұл ұрпақтан-ұрпаққа қолданылатын және берілетін рәміздер немесе тіл арқылы көрсетілген әрекеттерді, ойлар мен сезімдерді ұйымдастыруы.

Мәдениет пен Тіл арасындағы байланыс туралы айтқанда, мәдениет пен тіл бір-біріне тәуелді және бірін-бірі өзара анықтайды дегенді білдіреді. Мәдениет тіл арқылы көрінеді, ал тіл мәдени құндылықтар мен өмір салтын жеткізу құралы болып табылады. Тіл-бұл сөздер мен грамматикалық ережелер жиынтығы ғана емес, сонымен қатар адамдардың өз ойларын, сезімдерін, идеяларын және қоршаған әлемге деген көзқарастарын білдіру құралы. Тіл біздің ойлауымыз бен мінез-құлқымызды қалыптастырады, сонымен қатар коммуникативті қабілеттеріміз бен мәдени байланыстарымызды анықтайды.

Мәдениет пен тіл қоғамдағы өзгерістерге сәйкес үнемі өзгеріп, дамып отыратын динамикалық құбылыстар екенін түсіну маңызды. Мысалы, жаңа технологиялар мен әлеуметтік өзгерістер белгілі бір қоғамның тілі мен мәдениетіне әсер етуі мүмкін. Сонымен қатар, әртүрлі мәдениеттер мен тілдердің өзара әрекеттесуі пиджин және креол тілдері сияқты жаңа мәдени формалар мен тілдік нұсқаларға әкелуі мүмкін. Пиджин және креол тілдері жайлы [2, 1 б.].

Осылайша, мәдениет пен Тіл арасындағы байланыс өте тығыз және әртүрлі мәдени контексттерді түсіну және бейімделу үшін маңызды. Мәдениетаралық қарым-қатынас тек тілді білуді ғана емес, сонымен бірге тиімді қарым-қатынас пен өзара түсіністікке жету үшін мәдени ерекшеліктер мен айырмашылықтарды түсінуді қажет етеді.

Мәдени құзыреттілік пен тілдің байланысы ретінде қазақ тіліндегі көптеген сөздерге мысал келтіруге болады. Мысалы, *бауыр* сөзінің мағынасын басқа тілдерге жеткізу қиын. Жалпы түсінікте организмдер мен денелердің атаулары өте маңызды. Адамдар күн сайын денесіндегі өзгерістерге, не сезінетініне, қалай сезінетініне, қалай ауыратынына, қалай көрінетініне қарап, оған қандай да бір мағына, түсінік беруге тырысады. Осы тұста әр мәдениет әлемді өзінше қабылдайды және өзінше түсіндірме береді. Осылайша, *бауыр* ұғымы үлкен маңыздылыққа ие. Оны ашып, қарасақ *бауыр* сөзі туыстық қарым қатнасты ғана білдірмей, жылулық, жақындық, жақсылық сөздеріне жақын. *Бауыр басу, бауырына салу, бауырына алу, бауыр етім* - тұрақты сөз тіркестерінде мейірімділіктің көрінісі ретінде жылу мен қамқорлықты, мейірімділікті қабылдау құбылысы ретінде қарастырған дұрыс. Ол *аға* немесе орыс тіліндегі *брат* немесе ағылшын тіліндегі *brother* сөздерімен эквивалентті емес.

Мәдениетаралық қарым-қатынаста аударма кезінде тілдер, мәдениеттер мен менталитеттердегі айырмашылықтарға байланысты бірқатар мәселелер туындайды. Негізгі мәселелердің бірі-мәдениеттердегі сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын түсінудегі айырмашылық.

Мысалы, бір тілдегі кейбір сөздер мен тұрақты тіркестер басқа тілге қарағанда кеңірек немесе тар мағынаға ие болуы мүмкін және түсініспеушіліктерді болдырмау үшін аудармашы осы контекстті ескеруі керек.

Тағы бір мәселе, кейбір сөздер мен өрнектер мәдени тәуелді болуы мүмкін және басқа тілде тікелей баламасы болмауы мүмкін. Мұндай жағдайларда аудармашы мағынаны жеткізу үшін контекстті қолдануы керек және бұл одан аудармаға шығармашылық көзқарасты талап етуі мүмкін.

Сонымен қатар, идиомаларды, мақал-мәтелдерді аудару кезінде мәдени айырмашылықтарды ескеру маңызды. Олардың кейбіреулері бір тілде тура мағынаға ие болуы мүмкін, бірақ олардың шынайы мағынасын жеткізу үшін оларды контексте аудару керек.

Соңында, әртүрлі жағдайларда тілді қолданудағы мәдени айырмашылықтарды ескеру маңызды. Мысалы, іскерлік корреспонденцияда қолданылатын ресми тіл бейресми қарым-қатынаста қолданылатын тілден айтарлықтай ерекшеленуі мүмкін және бұл терминдерді таңдауға және аударма стиліне әсер етуі мүмкін.

Мәдениет арасындағы қарым қатнаста аудармашылардың мәдени контекстіндегі тұрақты тіркестерді дұрыс аудармармауы сол мәдениеттердің қарым-қатнасына кері әсер етіп, тіпті қарым-қатнасты мүлде бұзуы мүмкін. Оған мысал екінші дүниежүзілік соғыс кезіндегі Хиросима мен Нагасакиге атом бомбаларын тасталу себептері мысал бола алады.

Екінші дүниежүзілік соғыстың соңында АҚШ пен оның одақтастары Жапониядан толық берілуді талап етті. 1945 жылы 26 шілдеде Потсдам конференциясы бұл талаптарды Потсдам декларациясы деп аталатын ресми құжатта бекітті. Осы тұста Кантаро Сузуки сол кезеңде Жапония премьер-министрі болды және оған Жапонияның АҚШ ультиматумы туралы не ойлайтыны туралы сұрақ қойылды. Сузуки, сол кездегі көптеген жапон саясаткерлері сияқты, дәстүрлі жапон мәдениетін ұстанды және ежелгі жапон шеберлерінің даналығына берік болды. Сұраққа жауап ретінде ол "mokusatsu" сөзін айтты, оны "түсініктемесіз қабылдамау" немесе "бұл туралы үндемеу" деп аударуға болады. Бұл сөзді жапон журналистері Жапонияның АҚШ талаптарынан бас тартуы деп түсінді, бірақ АҚШ-та бұл Жапонияның дипломатиялық келіссөздер жүргізу мүмкіндігінен бас тартуы ретінде түсіндірілді.

Бұл сөз түсініспеушілікті тудырды және Жапония мен АҚШ арасындағы шиеленісті одан әрі күшейтті. Нәтижесінде, АҚШ Екінші дүниежүзілік соғыстың аяқталуына әкеліп соқтырған Жапонияға қарсы атом қаруын қолдану туралы шешім қабылдады.

Кейіннен жапон көшбасшылары "mokusatsu" сөзін түсіндірудегі қатені мойындап, дұрыс түсінбегендері үшін өкініш білдірді. Бұл эпизод сонымен қатар халықаралық қатынастардағы сөздерді дұрыс түсіну мен аударудың маңыздылығын көрсетеді.

Қорытындылай келе, мәдениетаралық коммуникация және аударма-бұл аудармашыдан жоғары мәдени құзыреттілікті талап ететін күрделі процестер. Зерттеу нәтижелері мәдени құзыреттілік аудармашының кәсіби қызметінде маңызды рөл атқаратынын және мәдениетаралық контексте сәтті қарым-қатынас жасау үшін қажет екенін растайды. Алайда, аудармашының мәдени құзыреттілігі мәдени айырмашылықтар мен тілдік нюанстарды білумен шектелмейді, сонымен қатар мәдени-спецификалық жағдайларда жұмыс істей білуді, әртүрлі тілдер мен мәдениеттерге бейімделу икемділігін, сондай-ақ кәсіби этиканы қамтиды. Сондықтан мәдени құзыреттілікті дамыту аудармашыларды кәсіби даярлаудың маңызды элементі болып табылады. Ол үшін теориялық қана емес, сонымен қатар практикалық дайындықты, соның ішінде оқытудың заманауи әдістерін және жаңа технологияларды қолдануды қамтамасыз ету қажет. Жалпы, зерттеу мәдениетаралық коммуникация және аударма контекстінде мәдени құзыреттілік аудармашының кәсіби қызметінің сәттілігінің негізгі факторы болып табылатынын және

оның дамуы тиімді және табысты мәдениетаралық қарым-қатынас үшін маңызды болып табылатынын көрсетеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садохин А.А. Основы межкультурной коммуникации: Учебник для вузов / Под ред. А.П.Садохина. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. — 352 с.
2. Holm, John. (2000). Pidgins and Creoles: An Introduction. Cambridge University Press.
3. Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі. Энциклопедия. - Алматы: DPS, 2011. - ISBN 978-601-7026-17-2
4. Chun, Clayton K.S. Japan 1945: From Operation Downfall to Hiroshima and Nagasaki / Osprey Publishing / 2008. - ISBN: 978-184603-284-0